

националноосвободително движение.

НАКАЗАТЕЛНОПРОЦЕСУЛНИ ДЕЙСТВИЯ

СПРЯМО УЧАСТНИЦИТЕ В НАЦИОНАЛНООСВОБОДИТЕЛНИТЕ ДВИЖЕНИЯ

Османският наказателен закон от 1858 г., базиран на собствените си традиции и следвайки френската система, приема за престъпление всяко деяние насочено срещу държавата, обществото, отделни лица и общественото спокойствие. Според начина по който са извършени, престъпните деяния са квалифицирани като умишлени, неумишлени, случайни и по непредпазливост, а според степента на тежест и обществена опасност се делят на три категории: злодеяния, престъпления, нарушения. Процесуалните правила предвиждат най-тежките престъпления, т.н. "злодеяния", наказуеми със смърт, вечно или временно заточение, да се гледат във вилаетските съдилища. В правния текст на устава на Върховния съвет на правосъдието обаче е въведено понятието "изключителна подсъдност" за особено важни граждански и наказателни дела. Член 18 дава право на Върховния съвет на правосъдието да разглежда дела, възлагани му директно /поради тяхната важност/, без да са минали през по-долна инстанция.¹¹ По силата на член 17 от Закона за устройството на редовните съдилища правителството има възможност при извънредни обстоятелства да изземва и преотстъпва разглеждането на делата, както и да назначава извънредни комисии, на които се отрежда ролята на извънредни съдилища.¹² Тъй като действията, насочени срещу основите и целостта на държавата, спадат към категорията на особено опасните престъпления, изискващи най-тежки наказания, големите политически процеси по правило не се оставят за разглеждане от редовните съдилища, а се възлагат на специални временни съдебни комисии, натоварени с извънредни правомощия. За техни председатели се назначават висши държавни служители, които отговарят за действията си единствено пред правителството. Съдебните комисии, намиращи се под тяхно ръководство, съдят и издават присъди по конкретен съдебен казус, а след приключването на процеса се разпускат.

Големите четнически акции от втората половина на 60-те години на XIX в. заварват една все още преустройваща се съдебна система. През лятото на 1867 г. девет души от заловените живи участници в четата на Филип Тотю са съдени в Търново по бързата процедура, включваща кратък разпит, целящ доказване на вината и произнасяне на присъдата. Четниците са лишени от всякакви права, включително и от правото да молят за помилване, а присъдите се изпълняват незабавно в различни селища за назидание на населението.¹³ Основна фигура в процеса е управителят на Дунавския вилает Мидхат паша, на когото са делегирани извънредни правомощия. Вилаетският вестник "Дунав", който като истински официоз се стреми да не изостава от събитията и най-пълно да отрази голямата "победа" на валията над непокорните поданици на султана, съобщава, че Мидхат паша наказва "съобразно със закона".¹⁴ Тези изявления за законността на действията на правителството и управителя на Дунавския вилает звучат твърде неубедително, дори само заради нарушенията при издаването на смъртните присъди.